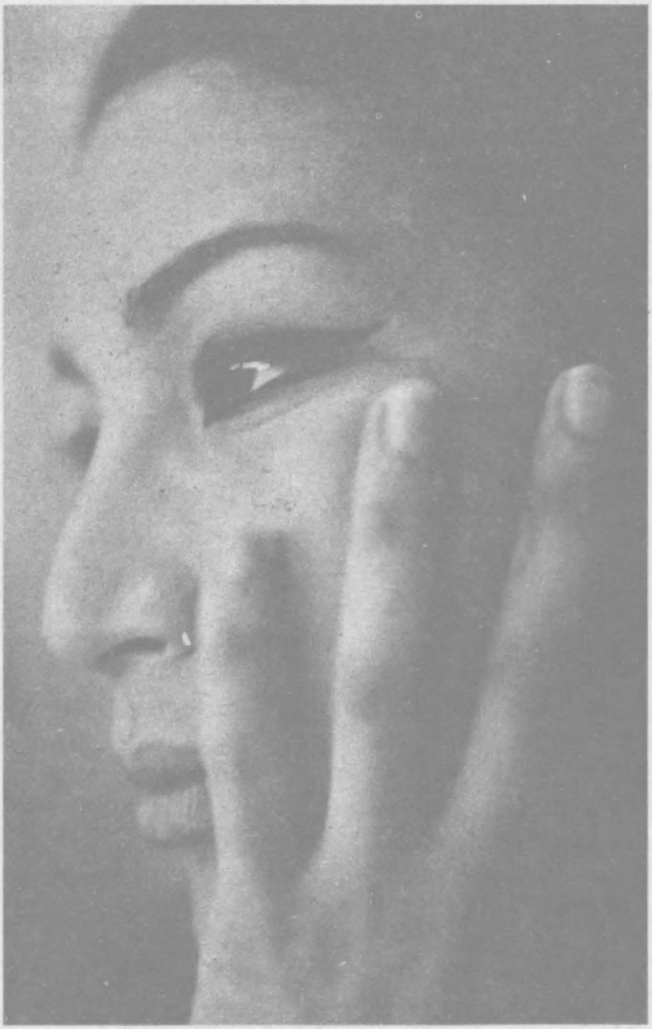
İ K İ M E K T U P

Furuğ Ferruhzad

FURUĞ FERRUHZAD (1934-1966)

Bu iki mektubu, Furuğ'un kız kardeşi, Gloria Ferruhzad, bir yerlerde yayımlatmak üzere bana verdi. Mektupları Furuğ Almanya'da iken, Münih' ten babasına yazmıştır ve hiçbirinin üzerinde tarih bulunmamaktadır. Zarfların birinin üzerindeki damga tarihi 16 Ocak 1957'yi gösteriyor. Her iki mektubu da aynı yıllarda yazmıştır.

Furuğ 29 Aralık 1935'te doğduğuna göre, bu mektupları yazdığında 22-23 yaşlarında olmalıydı ve varmış olduğu noktaya varmak için daha uzun yollar vardı önünde. Mektuplar şaşırtacak sadelikte olup, onun hedefine ilişkin düşünceleri ve şiire karşı duyduğu sonsuz ve bitimsiz bağlılığı dile getirmektedirler ve uzaklarda kalan bir babaya olan sevgi ile doludurlar – ve sanki babanın varlığı yüzünden açığa çıkması olası olamayan, yıllarca bastırılmış sitemler ve derin yürek kırıklıkları ile de. Bu mektuplarda, sevgi dolu bir kızgınlık ile soru yağmuruna tutulan baba, babalık konumunda bulunmasına rağmen evrensel buyurgan, sert ve sınırlayıcı ve ilgisiz biridir. Bunlardan bıkıp usanmış ve başkaldıran yeni yetme bir kız, gerçek durumunu –başından geçmiş ve geçmekte olanı– O'na açıklamak istiyor ve ondan yargı ve insaf bekliyor. O yüzden öyküsünün bir yerinde suçlamaları ve sapkın düşünceleri inkâr edip itiyor ve yalnızlığında ve elginliğinde anlama ve düşünme yeteneğinin sınırlarını genişletmeğe çalışan ve "büyük şair" ve "ilerleyerek toplumda seçkin bir kadın" olmak isteyen bir insanın tüyler ürpertici tablosunu çiziyor. Daha uzun ve detaylı olan mektubunda ise, yitirilmiş bir ilişkiyi –babası ile olan ilişkiyi– yorumlayıp kabullendirmeğe çalışıyor; kaçıştan başka yolu olmadığı için, mutluluğu güncel sıradan kalıpları içinde aramadığı için. Saygın fakat acı bir tavırla neden kaçtığını ve neden elgin topraklarda bile mutlu olmadığını açıklamak istiyor, birkaç kısa ve etkin cümle ile Münih'teki tekdüze ve üzünç dolu yaşamını aktarmak istiyor.

Mektuplar, sevinçle keşfedilip bulunan ve yetenek, öğrenme ve süreğen çalışmanın somutlaşması ile başlanmış olan bir yolun dönemeçlerini imliyor ve şimdi aradan geçen bu otuz küsür yıldan sonra bu yol, ne de uzun ve erişilmez duruyor. Böyle de düşünebiliriz; bu yolu, belki de, bu denli çok çatışmaya girmeksizin, bu denli taşkın olmadan, düşmanlık, kaçış, başıboşluk ve yıpratıcı yalnızlık olamadan da geçmek olası olabilirdi. Daha dingin, daha basit. Belki. Ama, 1967'nin o karlı Ocak ayında, Zahirolddoleh mezarlığında, sarılmış ufacık bedeninin yanında durduğumuzda, O'nun bu yolu, hiç kuşkusuz, tam bir uğraşı, tam bir başarıyla ve dimdik geçtiğini biliyorduk. Ancak şunu bilmiyorduk: Acaba sevinçli ve mutlu olarak mı? Acaba içi rahat mı idi? Bu "zirveye" ve "uca" varmış olmaktan memnun mu idi? Onun ölümündeki yaşından daha yaşlı olduğum bugün, sanki mektupları bana da yazmıştır: Zarif bedenli bir kızın babası olduğum bir zamanda, ve

kuşkusuz yargılarımda daha sert olarak, ve alışmış olduğum güncel dinginliğimi bozacak herşeyden gizli bir korku duyduğum sırada. Mektupları temize çekerken kendi kendime, ölüler, kısa ve uzun öyküleri ile öleli çok olmuştur, diyordum. Kızgınlıklar, sitemler ve kırgınlıkların tümü anlamlarını yitirmişler ve bir zirveye ve zamanın akışı ile yükselip alçalan bir "yere" varmanın amansız mücadelesinin sadece gölgesi kalmıştır. Ve çoğu zaman, kendi deyişi ile sadece "ses" kalır.

Belki de "ağustos böceklerinin sesini" rüyalarımda duymuştum. Bilemiyorum.

Aydın Ağdaşlu, Şubat 1994

Birinci Mektup

Babacığım, size mektup yazmayalı çok oldu. Yani yazdım da göndermedim. Şimdi masamın üzerinde, her ikisinin de üstüne sizin adresinizi yazmış olduğum iki zarf duruyor. Ama hep mektupları değiştirmem gerektiğini düşünüyorum, bu yüzden de öylece masamda kalakalıyorlar. Size ne yazmam gerektiğini bilmiyorum. Ben iyiyim. Her zamanki gibi, insan ne kadar daha az umarsa yaşamında bir o kadar daha rahattır. Şimdi, ben kendimi yaşamdan pek bir şey ummamaya alıştırmaktayım. Hep, ne ise yine iyidir diyorum. Birçokları benim olduğum kadar bile mutlu değiller ve böylece daha az düşünüp daha çok yaşıyorum. Emir (Furuğ'un kardeşi) de fena değil. Biz genellikle gündüzleri görüşüyoruz ve her zamanki gibi konuşmalarımız, Tahran, çocuklar ve Anne-Baba üzerine ve bu bizim günlerce üzerinde bıkmadan konuşabileceğimiz bir konu. Biz, beraber olduğumuzda, bu anne babayı ve onları ne denli sevdiğimizi anlıyor, onların bizim hayatımızda olmalarını çok istiyor ve onların sevgilerini duyuyoruz. Ben yazın başlarında İran'a dönmeği tasarlıyordum, ancak Emir aynı fikirde değil, burada onun yanında kalmamı ve onunla birlikte dönmemi istiyor. Daha tam karara varmış değilim. Kami'yi (şimdi 43 yaşında olan, Furuğ'un Pervi Şahpur'dan olan oğlu) çok özlüyorum, ama diğer yandan moralimin daha iyi olmadığı fikrindeyim ve şimdilik yeterince güçlü ve normal değilim. Oraya dönersem yine aynı cehennem azabı yaşam başlayacak ve bazı şeylerin yükünü taşıyamayacağımdan korkuyorum. Benim eğitim ve iş durumum hakkında sormuştunuz. Siz benim yaşamdaki gayemin ne olduğunu biliyorsunuz. Belki biraz aptalca olabilir, fakat ben sadece burada memnun ve mutluyum. Ben büyük bir şair olmak istiyorum. Benim hiçbir zaman bundan başka bir uğraşım yoktu, yani kendimi bildim bileli şiiri sevdiğimi anlamıştım. Ne yapıyorsam kendi düşünce ve bilgi sınırlarımı genişletmek içindir. Hiç bir zaman diploma ve lisans almak için ders okumuyorum, niyetim bilgimi ar-

tırmakla sevdiğim işi, yani şiiri sürdürmek ve başarılı olmaktır. İtalya'da bulunduğum yedi ay zarfında İtalyanca'yı iyi öğrendim. İtalyanca'dan iki şiir kitabı çevirdim ve şimdi Emir'in yardımı ile Almanca bir kitabı çevirmekteyim. Birini çevirip basılması için Tahran'a gönderdim, ki bu da bana bir gelir sağlar. Avrupa'da bulunduğum on ay içinde yayınlatmak istediğim bir şiir kitabı yazdım. Şiir benim tanrımdır, işte ben şiiri bu denli seviyorum. Gecem gündüzüm bunu düşünmekle geçiyor, kimsenin söylemediği yeni bir şiir, güzel bir şiir söyleyeyim diye. Kendimle baş başa olmadığım ve şiiri düşünmediğim günüm, anlamsız ve hiç sayılır. Belki şiir görünüşte beni mutlu kılamaz, ancak ben mutluluğu kendim için başka türlü yorumluyorum. Mutluluk benim için... güzel elbise, iyi yaşam ve iyi yemek değil. Benim ruhum memnun olduğu zaman mutluluk duyuyorum ve şiir benim ruhumu memnun ediyor. Şayet, insanların elde etmek için çırpındıkları bu güzellikleri bana verseler ve karşılığında şiir söyleme yeteneğini benden alsalar, intihar ederim. Siz benden vazgeçin, siz bırakın ben sizce mutsuz ve aylak olayım, ancak ben hiçbir zaman yaşamımdan yakınmayacağım. Tanrı ve çocuğumun ölümü üstüne yemin ederim ki ben sizi çok seviyorum. Sizi düşünmek gözlerimi yaşartıyor. Kimi zaman düşünüyorum ve düşündüm, neden Tanrı beni böyle yarattı ve neden şiir adlı şeytanı içimde canlandırdı diye; bunun içindir ki ben sizi memnun edemiyorum ve hiçbir zaman sizin sevginizi alamıyorum, ama bu benim suçum değil. Benim, milyonlarca insanın kabullendikleri yaşam gibi sıradan bir yaşamı kabullenecek gücüm yok. Evlenmek niyetinde değilim. Ben yaşamım boyu hep ilerleyeyim ve toplumda seçkin bir kadın olayım istiyorum ve sizin, benim dediklerimi kabul etmeyeceğinizi sanmıyorum. Bana mektup yazın. Ben size iyi şeyler almak istiyorum, ancak sizin ne sevdiğinizi bilemiyorum. Birazcık param var, onunla ilk kez babacığım için küçücük bir hediye almak istiyorum, ama siz bana neyi sevdiğinizi yazın. Sizi öpüyorum. Furuğ Ferruhzad.

Ikinci Mektup

Çarşamba, 2 Ocak

Sayın babacığım, umarım iyisinizdir. Muhakkak size (*Siz* saygı ile babaya hitaben söylenmekte) uzun bir süredir mektup yazamadığım için incinmiş ve sizi sevmediğimi düşünmüşsünüzdür, ama bu doğru değil. Ben hep size mektup yazıp, sizinle dertleşmek istiyordum. Ama ne zaman mektup yazmağa niyetlensem, kendi kendime soruyorum ne yazayım, sizinle benim aramda oluşan bu arayı ne ile kapatabilirim diye. Ben iyiyim, sağlığım yerinde, siz nasılsınız, ne yapıyorsunuz diye yazmayı sevmiyordum. Tüm ya-

şamımı, duygularımı, acılarımı ve mutsuzluklarımı size yazmak istiyordum, yazamıyordum ve hâlâ da yazamıyorum, bizim düşünce yapılarımızın temelleri, tüm koşulları ile farklı olan iki değişik zaman ve toplumda olduğundan, nasıl aramızda uyuşup anlaşma havası yaratabiliriz ki? Söyleyeceklerimin hepsini söyleyecek olsam, bir kitap yazmam gerekir ve sözlerimin sizi üzeceğinden korkuyorum, size hoş gelmemesinden. Ancak, bu sözler içimde durduğu sürece ben de memnun ve rahat olmayacağım. Ve sizi gördüğümde kendim olmak istiyorum, gülmeyen, konuşmayan, bir köşeye sinip çöken biri değil. Benim büyük derdim sizin beni tanımamış olmanızdır, hiçbir zaman da tanımak istemediniz ve belki de hâlâ siz benim hakkımda düşündüğünüzde, beni uçarı, ve aşk romanları ve Tahran *Müsavvar* dergisinin öykülerinden kafasında aptalca düşünceler oluşan bir kadın olarak biliyorsunuz. Keşke öyle olsaydım ve mutlu olabilseydim. İşte o zaman dünya küçücük bir odacık olurdu ve ben, dans meclislerine gitmekle, güzel ve şık elbiseler giymekle, komşu kadınlarla çene çalmakla, kaynana ile dalaşmakla, kısacası pis ve anlamsız binlerce işle yetinirdim ve daha büyük ve daha güzel bir dünyayı tanımazdım, bir ipekböceği gibi kendi kozamın sınırlı ve karanlık dünyasında kıvranır büyürdüm ve hayatım sona ererdi. Fakat ben böyle yaşayamazdım. Kendimi bildiğim andan beri, benim başkaldırım ve isyanım bu aptalca görünüş yüzünden başlamıştır. Ben büyük olmak istiyordum ve istiyorum. Ben, bir gün doğup bir gün de bu dünyadan çekip giden ve artlarında herhangi bir iz bırakmayan yüzbinlerce insan gibi yaşayamam. Bende bu duygu var, fakat şimdiye kadar yaptıklarımın tümü doğrudur ve kimse buna itiraz edemez demiyorum. Hayır, yaşamım boyunca birçok hatalar yaptığımı kendim de biliyorum. Ama kim tüm yaşamı boyunca yaptıklarının, düşündüklerinin ve davrandıklarının doğru olduğunu söyleyebilir? Şairin dediği gibi: Bu dünyada yaşam iki olmalı / biri deneyim kazanmak / diğeri deneyimleri kullanmak için. Ben kötü bir kız değilim ve asla ailemin utancına neden olmak istemedim. Şayet ben bu yola adım atmışsam, ailemin benimle gurur duyması içindi, hâlâ da öyle ve eminim bir gün gayeme ulaşacağım. Ancak hiçbir zaman ve hiçbir yerde rahat edemediysem, sözlerimi söylemek için hiçbir zaman ağzımı açamadıysam, kendimi size ve başkalarına tanıtamadıysam ne yapabilirdim? Anımsıyorum da, ben evde felsefe kitapları okuduğumda ve edebiyat fakültesi felsefe hocası ile oturup saatlerce Doğu felsefesi üzerine tartıştığımda, siz benim hakkımda fikir yürütürdünüz; ben aptal bir kızmışım ve saçma sapan dergileri okuduğumdan kafam bozulmuşmuş. İşte o zamanlar ezilirdim, evde bu denli yabancı olduğumdan gözlerim dolardı, sesimi kesip susmağa ve kimse ile uğraşmamağa çalışırdım veya buna benzer binlerce başka olay ki kendi başına belki o denli önemli değildirler, fakat her biri bir insanı yıkıp da-

ğıtmak için yeterlidir. Konuşmak istersem çok şeyleri anlatmalıyım. İlkin de sizden başlamalıyım, sevgisi ile bizi kendine doğru çekebilecek ve bize yol gösterebilecek biri. Ancak O, sertliği ile bizi korkutuyordu, bu ise bizim kendimize sığınmamıza, küçücük beyinlerimizle yaşamın büyük sorunlarını çözmeğe çalışmamıza neden oluyor, çok defa da hata yapmamıza yol açıyordu. Anımsıyorum, arada bir bize öğüt vermek isterdiniz, fakat siz konuşmaya gereksinim duyduğunuz zaman, biz dinlemeğe hazır olmazdık. Koşulların ve ondan daha önemli olan bizim moralimizin sizin öğütlerinizi anlayıp kabul edebilmek için elverişli olup olmadığına bakmazdınız. Birini yataktan, diğerini yemek masasından kaldırır, okumaya dalmış bir üçüncüsünü çağırır ve pat diye öğütlere başlardınız, her zaman çatık kaşlar ve öne eğilmiş bir kafa ile. Sanki siz korkardınız, bizim gözlerimize bakar ve bize gülümserseniz biz sizin sevginizi ve duygularınızın inceliğini anlarız da bu sizin için çok kötü olur diye, sonraları bizi artık sizden korkmaya, size uymaya mecbur edemezsiniz diye. Sizin söylediklerinizi ciddiye aldığımı hiç anımsamıyorum. Siz bize hararetli hararetli öğüt yağdırırken, eminim diğer çocukların da kafaları benimkisi gibi başka şeylere takılırdı ve ertesi gün uyandığımda sizin öğütlerinizin tümünü unutmuş olurdum; veya tam tersine, benim ruhumun bir hatadan dolayı pişmanlık ve suçluluk duygusu ile titrediği zamanlar size gelip ne yaptığımı söylemek ve sizden öğüt almak istediğimde, her zamanki gibi korkar ve sizinle bir yabancı olduğumuz duygusuna kapılırdım. Neden böyle olmalı? Siz ki bu kadar çok psikoloji kitapları okurdunuz, bunların nedenlerini bilmeliydiniz. Ne zaman geçmiş yaşantımı, sizin evinizde geçirdiğim son bir yılı hatırlasam ödüm kopar. Bir hırsız gibi, iyisi ve kötüsü ile herşeyim gizlice. Neden beni adam yerine koymuyor ve neden evden kaçmaya zorluyordunuz, ben bir uyurgezer gibi nerede olduğumu, ne yaptığımı ve kiminle konuştuğumu bilmez hale geleyim diye mi? Neden arkadaşlarımı eve getirmekten ve iyi mi kötü mü oldukları konusunda beni ikaz edip bana yardım edesiniz diye sizinle tanıştırmaktan çekinirdim? Ama şimdi neden buraya geldim, ve neden açlık, avarelik, binbir sıkıntıya katlanıyorum? Aslında ben evi seviyorum. Sabahtan akşama caddelerde aylak aylak dolaşmak ve her önüme gelenle konuşmanın verdiği ruhsal sıkıntıya katlanmak istemiyordum. Sırf evde yabancı olduğum için, kendimi tanıtamadığım ve rahat olamadığım için, kalkıp buraya geldim. Özgürüm, bana vermekten korktuğunuz işte bu özgürlüktü ve ben sizden gizli olarak onu elde etmek istiyordum, bu nedenle de hatalar yapıyordum. Halbuki bu özgürlüğü elde etmemde bana yardımcı olmalıydınız, doğru olan buydu. Şimdi buradayım. Ama kim benim bir gece olsun dışarıda yattığımı söyleyebilir? Hayır kimse. Ben sabahtan akşama odamdayım ve kendi işimle uğraşıyorum, dışarı çıkmayı da pek sevmiyorum... Ma-

sası başında oturup okuyan, şiir yazan ve düşünen bir kadınım. Neden? Çünkü kendime ait olduğumu biliyorum. Artık kimsenin nefret ve aşağılama dolu gözleri üzerimde değil. Artık kimse bana bunu yap veya bunu yapma demiyor. Kimse beni kafasız bir çocuk olarak görmüyor. Ve ben kendim için, kendi benliğim ve varlığım için sorumluluk duyuyorum, bundan sonra yapabileceğim hatalar için kendimi affetmem. Halbuki, kendi kendime geçmiş hakkında düşündüğümde, asla kendimi suçlu hissetmiyorum, başkalarını benim hatalarımın nedeni olarak görüyorum. Ne yazık ki herşeyi söyleyemiyorum. Şayet bana izin verseydiniz ve incinmeyeceğinize dair söz verseydiniz, söyleyecek çok sözüm vardı. Yaşantımı başından ele almak, her anını size açıklamak ve düşüncelerimi yazmak isterdim. Ben, hayatım hakkında çok düşündüm, sizin hakkınızda da bizi eğitme ve düşünce biçiminiz hakkında da. Ama şimdi ne yapabilirim? İncinmeyeceğinizi bilsem, hep böyle suskun dudaklar ve sevginizi dileyen gözlerle size bakayım daha iyi ve kalbim dopdolu durakalsın ve laflarımız merhaba, nasılsınızdan öteye geçmesin. Ancak şu kadarını bilin ki ben de diğer çocuklar gibi sizi seviyorum ve sizi rahatsız edecek bir iş yapmak istemiyorum. Biliyorum ki anne babaların çocuklarını sevmemeleri olası değil. Belki de benim sizi sevdiğimden daha çok seviyorsunuz beni. Ben, Kami'yi düşündüğümde üzüntüden bağırasım ve hüngür hüngür ağlayasım geliyor. Fakat anlayış olmadığı sürece her ikimiz de hatalar yapacağız.

Münih'e geleli 10 gün olmuş. Dün gece Emir ile sizin hakkınızda çok konuştuk. Uyumaya giderken artık mektup yazamadan edemeyeceğimi anladım. Kendi kendime, iki satırcık da olsa yazacağım dedim. Şu kadarcık da bana yeterli. Size bütün düşüncelerimi yazacağıma dair Emir'e söz verdim. Ama yapamıyorum, ne kadar bahtsızım, yapamıyorum. Ancak istiyorum ki benim kötü bir kız olmadığımı ve sizi sevdiğimi bilesiniz. Sizin durumunuzdan hep haberim olmuştur, ben arkadaşlık ve sevgi gösterisi yapacak biri değilim, neyim varsa kalbimdedir.

Ayda bir miktar para gönderdiğiniz için çok teşekkür ediyorum. Ne yapabilirdim ki, hayat koşullarım çok zordu. Ama bir iki aya kalmaz burada bana bir iş verirler ve artık bu paraya gereksinimim kalmaz. Tahran'a geldiğimde paralı olacağım ve size olan borcumu öderim. Mektubumu yanıtlarsanız sevinirim, çünkü şu sıralar çok acı ve zor günler geçirmekteyim ve mezarında yatan biri gibi yalnızım, bir sürü acı ve azap veren düşünce ve hiç bitmeyecek olan bir hüzünle. Şimdilik sizi memnun edemiyorum, belki bir gün gelir siz de bana hak verirsiniz ve bana küsmezsiniz, benimle de diğer çocuklarla olduğunuz gibi sevecen olursunuz. Uzaktan sizi öpüyorum.

Çeviren: Haşim Hüsrevşahi